

Kritika és hagyomány

Darren Langdridge szexuális állampolgárságról és társadalmi változásokról szóló dialektikus megközelítése

Langdridge, Darren. *Sexual Citizenship and Social Change: A Dialectical Approach to Narratives of Tradition and Critique*.
Oxford University Press, 2024.

Végh Elizabet

VÉGH ELIZABET: Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológia Doktori Iskola, Szociológia doktori program, PhD hallgató; vegh.elizabet21@gmail.com

Darren Langdridge 2024-ben megjelent könyve, a *Sexual Citizenship and Social Change: A Dialectical Approach to Narratives of Tradition and Critique* átfogó elemzést nyújt a szexuális állampolgárság és a társadalmi változások közötti kapcsolatról.

Darren Langdridge a nyíltan interdiszciplináris megközelítéseiről ismert társadalomtudós, aki a szociálpszichológia, a szexualitáskutatás, és a kritikai elméletek terén szerzett hírnevet. Jelenleg a brit Open University professzora, és kutatásai középpontjában a szexualitás, identitás és társadalmi változások állnak. Langdridge munkái egyaránt jellemezhetők elméleti mélységgel és gyakorlati alkalmazhatósággal, így hidat képez az akadémiai kutatás és a társadalmi aktivizmus között. A könyv témaválasztása nemcsak a szerző kutatási érdeklődésének természetes fejlődését tükrözi, hanem annak elmélyítését és kiterjesztését is. A kötet egyik legfontosabb újdonsága a hagyomány és kritika közötti kapcsolat dialektikus vizsgálata, amely eddig kevésbé hangsúlyosan jelent meg Langdridge előző munkáiban (Langdridge 2004, 2006, 2018). A szerző eddigi tudományos érdeklődése és munkássága szorosan kötődik a szexualitás, identitás és állampolgárság kérdéseire. Ez a kötet egyfajta továbbgondolása e témáknak, amelyben a szexualitás társadalmi és politikai aspektusait helyezi előtérbe. A választott téma aktualitását a globális és lokális szinten zajló társadalmi változások, a populista politikai narratívák, illetve a szexuális kisebbségek jogai körüli viták adták.

Ez a kötet egy olyan korszakban született, amikor a szexuális állampolgárság kérdései nemcsak tudományos, hanem politikai és társadalmi szempontból is egyre inkább kiemelt figyelmet kapnak, így Langdridge írása különösen releváns és időszerű. A szexuális állampolgárságról szóló kortárs narratívák azonban továbbra is változnak, és számos különböző szereplő játszik szerepet annak meghatározásában, hogy miként húzódnak meg az elfogadhatóság és megengedhetőség határai. Ebben a könyvben Langdridge némileg eltér a témával kapcsolatos kortárs érvektől, különösen a tudományos élet kulturális korszakelméletétől, és amellett érvel, hogy fel kell ismerni a hagyomány és a kritika jelentőségét, ha tartós változást akarunk elérni.

A szöveg alapvetően az Egyesült Királyság normáira koncentrál, kevés figyelmet szentel más kulturális vagy regionális sajátosságoknak, bár egyes részeken nemzetközi perspektívákat is érint például az Egyesült Államokat és Nyugat-Európát. Ami egy kockázatos lépés lehet, de

ésszerű is, ugyanis a szexualitással kapcsolatos eszmék, amiket tárgyalt mind a globális kereskedelem eredménye, a tárgyalt témák és a fő elméleti érv pedig vitathatatlanul univerzális. Megjegyzendő, hogy a kulturális elmélet és az aktivizmus egyik országból a másikba történő nagymértékű importja is megfelelő kritikákat igényel.

Az elmúlt 30 évben nyugaton óriási változások történtek a szexualitásokkal kapcsolatos társadalmi és állami elfogadás terén, amelyek egy része pozitív, és láthatóan új elfogadás és nyitottság tapasztalható a különböző szexuális gyakorlatok, szexualitások és intim élet egyéb aspektusai iránt. Ezzel párhuzamosan az akadémiai körökben is változnak a dolgok. Langdridge rámutat, hogy e változások nagy része a kritikai társadalomelméletre és az állampolgárság nyelvezetére épülő közösségi jogi követelések eredménye. Miközben elismeri, hogy a kritika jelentős szerepet játszott a szexuális kisebbségek jogainak előmozdításában, a szerző arra figyelmeztet, hogy maga a kritikai megközelítés is problémássá válhat, ha elszakad a hagyományoktól és a társadalmi kontextustól. Langdridge munkája hozzájárul ahhoz a módszertani elmozduláshoz, amely a viselkedéstől mint a vizsgálat tárgyától, a viselkedést leíró diskurzusok elemzése felé mozdult el.

A könyv többek között Gayle Rubin (2002) *Thinking Sex* című rendkívül jelentős cikkére épít, emellett Foucault (1999) és Weeks (2017) gondolatait is előterjeszti, amelyekkel történeti szempontból közelíti meg a szexualitás társadalmi jelentésének változását. Az első rész három fejezete részletesen ismerteti az azt követő érdemi elemzés elméleti alapjait. A második rész szintén három fejezetből áll, amelyekben a témák széles skáláján keresztül vizsgálja a kortárs szexuális állampolgárság természetét. A szexuális állampolgárság elméleti hátterét és a narratíva szerepét mutatja be, majd ezután a szexuális állampolgársággal kapcsolatos különféle témák megvitatásán keresztül vizsgálja a korlátlan kritika kihívásait és veszélyeit. Ez a rész három fejezete arra is szolgál, hogy megvilágítsa és példázza a korlátlan kritika veszélyeiről szóló érveléseket. Illetve a szexuális állampolgársággal kapcsolatos érdemi vizsgálatokat tartalmazza, amelyek célja, hogy bizonyítsák és megalapozzák a hagyományról és a kritikáról szóló elméleti érvelését. A könyvet egyetlen fejezettel zárja, amelyben az elméleti elemzéseit igyekszik továbbfejleszteni, illetve előre tekinteni egy pozitív stratégia felvázolásával arra vonatkozóan, hogy miként lehetne kialakítani jobb politikát a jövőre nézve.

A könyv célja az, hogy bemutassa, hogy a kritika maga is problematikussá válhat, különösen, ha elszakad a hagyománytól. A középpontban különösen a szexuális állampolgárság áll és az a mód, ahogyan a szexuális identitással és gyakorlatokkal kapcsolatos hovatartozás határai feszegethetőek és ellenőrizhetőek. A szexuális állampolgárságot mint fogalmat arra használja, hogy a hagyományról és a kritikáról szóló történetek megvitatását megkönnyítse. Könyvében az állampolgárság egy kiterjesztett fogalmával dolgozik, amelyben a szélesebb körű társadalmi elismerés, a performativitás és az új szubjektivitások felépítése ugyanolyan fontos, mint az állami elismerés, a státusz és a törvény. Ez a stratégia, amely az állampolgárság hagyományos fogalmainak kritikai kihívásait vizsgálja, végső soron megkérdőjelezi az állam dominanciáját a szexről és a szexualitásokról szóló narratívák megírása tekintetében, és kiemeli az egyéni szubjektumok szerepét a (szexuális) állampolgárság radikális aktusai számára új terek megnyitásában (Sabsay 2016). Az állampolgárság ilyen értelemben sokkal dinamikusabb fogalommmá válik, amelyben a jogi elismerés szerepet játszik, de csak a politikai és szociokulturális sokkal tágabb kontextusában. A könyv nagy részében a kortárs kritikai állampolgárság elmélettel foglalkozik, amelyen keresztül különböző kérdéseket vizsgál a szexuális gyakorlat tekintetében.

Míg a legtöbb szerző (Bell és Binnie 2002; Brandzel 2005; Richardson 2004; Lister 2008) kritikai erőfeszítéseik középpontjában a változással szembeni ellenállás és a hagyomány korlátai állnak, ezzel szemben Langdridge elemzése a kritikát, mint jelenséget állítja a középpontba. A könyv során számos olyan elméleti forrásra támaszkodik, amelyek túlmutatnak a szexuális állampolgárság tanulmányozásában jelenleg alkalmazott elméleti forrásokon. Nevezetesen Ricoeur filozófiájára gondolok, amely végig kíséri az olvasót az egész könyvön. Ricoeur munkája módot ad arra, hogy megvilágítsa az emberek, gyakorlatok és identitások társadalmi pozicionálását a történetek társadalmi képzetébe. Langdridge pszichoszociális keretet használ, amely egy pszichológiailag kiteljesedettebb politikai elemzést tesz lehetővé, amelyben elismeri az egyén és a társadalom eredendő összefüggéseit. Az állampolgársággal kapcsolatos érveket a 3. fejezetben a társadalomtudományok narratíva felé fordulásáról és különösen a társadalmi világ megértésére szolgáló, Ricoeur által támogatott narratív keretrendszeréről szóló vita követi. Ricoeur filozófiai munkássága az egyik legjelentősebb elméleti forrást kínálja a narratíva és különösen a társadalomtudományok narratívához való fordulásának megértéséhez (Ricoeur 2002). Az érvelése kulcsa az, hogy az állampolgárság határainak megértéséhez kritikuson kell vizsgálni azokat a narratívákat, amelyek az állampolgárságra vonatkozó kialakult igényeket alátámasztják. Ebben az elemzésben az állampolgárság vitatott természetét a hálózat kulcsfontosságú szereplői által elbeszélte vagy a kulcsfontosságú pillanatok, események által reprezentált narratívák kölcsönhatásán keresztül igyekszik megérteni. Langdridge dialektikus megközelítést alkalmaz, amelyben a hagyomány és a kritika közötti kölcsönhatásokat vizsgálja. A dialektikus megközelítés lehetővé teszi számára a különböző narratívák és érdekcsoportok közötti feszültségek és kölcsönhatások átfogó vizsgálatát. Alternatív megközelítés lehetett volna például egy szigorúan kritikai elméleti (például Marxista vagy posztkoloniális) vagy empirikusan orientált megközelítés, de a dialektikus keret jobb illeszkedést mutatott a mű célkitűzéseivel.

A szerző felismeri a hagyomány fontosságát, mint a kritika szükséges korrekcióját azáltal, hogy kritikuson vizsgálja magát a kritikát, miközben nem tagadja meg a fontosságát vagy értékét. Folyamatosan igyekszik a hagyomány és kritika között egyenletes irányt tartani, így az ideológiára (és a hagyományra) éppúgy figyel, mint az utópisztikus elképzelésekre, mivel hisz abban, hogy a kettő dialektikában való egyesítése a hosszú távú társadalmi változás szükséges előfeltétele. Legfontosabb mondanivalója, amit a könyv több fejezetében is tárgyal, hogy szükség van az univerzális és a partikuláris egyensúlyára, ahogy a kritika és a hagyomány között is egyensúlyt kell teremteni. Végül soron mellett érvel, hogy a kritika túlzásba viteléből új veszélyek merülhetnek fel a kortárs szexuális életre nézve. A legveszélyesebb kritika, hogy a kisebbségi szexuális közösségekből indul ki, nem pedig a progresszív változások szokásos konzervatív ellenzékéből. A még látszólag jó szándékú kritikusok és a hozzájuk kapcsolódó kritika is problematikusá válhat, ha érveik elszakadnak a hagyománytól. Ebből a célból azt mutatja be, hogy a kritika szükségtelen konfliktusokat provokálhat a közösségeken belül, a patológia internalizációját eredményezheti, konzervatívvá válhat egy helyettesítő performatív radikalizmus kontextusában, akaratlanul repatologizálhatja a szexuális szubjektumokat, és veszélyes következményekkel járhat, ha a progresszív szexuális állampolgárság nyelvét azzal használjuk, ami objektív. A könyvben több esettanulmányt mutat be, amelyek a szexualitással kapcsolatos társadalmi normák és narratívák különböző aspektusait vizsgálják, például a házassági egyenlőség vagy a nemi identitás körüli vitákat. Emellett kiterjedt szakirodalmi hivatkozások-

kal és történeti példákkal gazdagítja érvelését. A könyv számos elméleti és normatív megállapítást tesz, de viszonylag kevés konkrét ajánlást nyújt a gyakorlat számára. Ez kihívást jelenthet azok számára, akik a szexuális állampolgárság gyakorlati vonatkozásaival (például jogalkotással, oktatással vagy közpolitikával) foglalkoznak.

Langdridge munkája szerves folytatása és kritikai újragondolása a szexuális állampolgárságról szóló irodalmaknak. Míg Judith Butler (2002), Michel Foucault (1999) és mások főként a hatalom és identitás kérdéseire fókuszáltak, Langdridge kiegészíti ezt a diskurzust a hagyományok és kritikák közötti dialektikus kapcsolat elemzésével. A könyv újszerűsége abban rejlik, hogy nemcsak a társadalmi változások előmozdítására összpontosít, hanem azokra a problémákra is, amelyek a kritikátlan megközelítésekből fakadnak. Ezáltal Langdridge könyve releváns és hiánypótló hozzájárulás a területhez. Interdiszciplináris keretben dolgozik, ötvözi a szociológia, pszichológia, queer elmélet és politikatudomány eszközeit. Az elméleti alapok között megtalálhatók Hegel dialektikája, valamint a kritikai társadalomtudomány és a narratív kutatás elméletei.

Hazai szakmai szempontból a kiadvány kapcsolódik a szexuális állampolgársághoz csekély számú irodalmához, amelyek leginkább a nemi és szexuális kisebbségek jogaival kapcsolatosak. Többek között ilyenek a Takács Judit (2006) által írt tanulmányok, amelyek a magyarországi LGBTQ+ közösség elfogadásáról és az előítéletekről szólnak. Emellett Sipos Alexandra a szexuális és intim állampolgársági tanulmányokra támaszkodik több tanulmányában is, köztük a Bagyura Mártonnal közösen írt *Fighting for Space Within the Cis- and Heteronormative Public Sphere: An Analysis of Budapest Pride* (2024) című értekezésben.

Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy ez nem olyan könyv, amely tartalmát kizárólag a neoliberalizmus kritikáján vagy az interszekcionális feminista, queer vagy posztkoloniális elmélet szemüvegén keresztül keretezi, még akkor sem, ha ezek az álláspontok egyre inkább normatívvá váltak ezen a területen. A *Sexual Citizenship and Social Change* átgondolt, jól megírt és releváns mű, amely fontos hozzájárulást jelent a szexuális állampolgárság és társadalmi változások diskurzusában. Langdridge dialektikus megközelítése lehetőséget nyújt a kritika és hagyomány közötti összetett kapcsolat jobb megértésére.

IRODALOM

- Bell, D. – Binnie, J. (2002): Sexual citizenship. Handbook of lesbian and gay studies.
- Butler, J. (2002): *Gender trouble*. Routledge.
- Brandzel, A. L. (2005): Queering citizenship? Same-sex marriage and the state. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 11(2): 171–204. <https://doi.org/10.1215/10642684-11-2-171>
- Foucault, M. (1999): A szexualitás története 1. *A tudás akarása*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó.
- Langdridge, D. – Butt, T. (2004): A hermeneutic phenomenological investigation of the construction of sadomasochistic identities. *Sexualities*, 7(1): 31–53. <https://doi.org/10.1177/1363460704040137>
- Langdridge, D. (2006): Voices from the margins: Sadomasochism and sexual citizenship. *Citizenship Studies*, 10(4): 373–389. <https://doi.org/10.1080/13621020600857940>

- Langdridge, D. – Parchev, O. (2018): Transgression and (sexual) citizenship: The political struggle for self-determination within BDSM communities. *Citizenship Studies*, 22(7): 667–684. <https://doi.org/10.1080/13621025.2018.1508413>
- Lister, M. – Dovey, J. – Giddings, S. – Grant, I. – Kelly, K. (2008): *New media: A critical introduction*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203884829>
- Richardson, D. (2004): Locating sexualities: From here to normality. *Sexualities*, 7(4): 391–411. <https://doi.org/10.4324/9780203884829>
- Ricoeur, P. (1986): Life: A story in search of a narrator. In: *Facts and values: Philosophical reflections from western and non-western perspectives*. Dordrecht: Springer Netherlands, 121–132. https://doi.org/10.1007/978-94-009-4454-1_9
- Ricoeur, P. (2002): Life in quest of narrative. In: *On Paul Ricoeur*. Routledge, 34–47. <https://doi.org/10.4324/9780203416815-5>
- Ricoeur, P. (2013): The moral, the ethical, and the political. In: Johnson, G. S. – Stiver, D. S. (eds.): *Paul Ricoeur and the task of political philosophy*. Lanham, USA: The Rowman and Littlefield, 13–24.
- Rubin, G. S. (2002): Thinking sex. *Sexualities II: Some elements for an account of the social organisation of sexualities*, 188–202.
- Sabsay, L. (2016). The political imaginary of sexual freedom: Subjectivity and power in the new sexual democratic turn. London, UK: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-26387-2>
- Sipos, A. – Bagyura, M. (2024): Fighting for space within the cis-and heteronormative public sphere: An analysis of Budapest Pride. *Social Inclusion*, 12. <https://doi.org/10.17645/si.7808>
- Takács, J. (2006): *Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*. Brussels, Belgium: ILGA Europe.
- Weeks, J. (2017): *Sex, politics and society: The regulation of sexuality since 1800*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315161525>